

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามทรรศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการและผู้นำชุมชนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร โดยนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ
- 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 งานวิจัยในประเทศ
- 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในปีพุทธศักราช 2525 คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) เพื่อให้เป็นองค์กรชุมชนในการสนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาโดยตรงโดยกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนจะต้องมีคณะกรรมการการศึกษาโดยคัดเลือกจากประชาชนในชุมชนที่ตั้งโรงเรียนเป็นจำนวนอย่างน้อย 5 คน ไม่เกิน 15 คน มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง มีวาระคราวละ 4 ปี คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา มีบทบาทและหน้าที่ 4 ประการ คือ

1. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชนหน่วยงานต่างๆ และส่วนราชการ เพื่อพัฒนาโรงเรียน
3. เสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการเพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการและการพัฒนาท้องถิ่น
4. แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมาย

ในปีพุทธศักราช 2539 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษา (พุทธศักราช 2539 – 2550) เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียน

ในอุดมคติ โดยมีองค์ประกอบของการพัฒนา 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนและการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพเพียงพอต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น โดยกำหนดกระบวนการในการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539) คือ

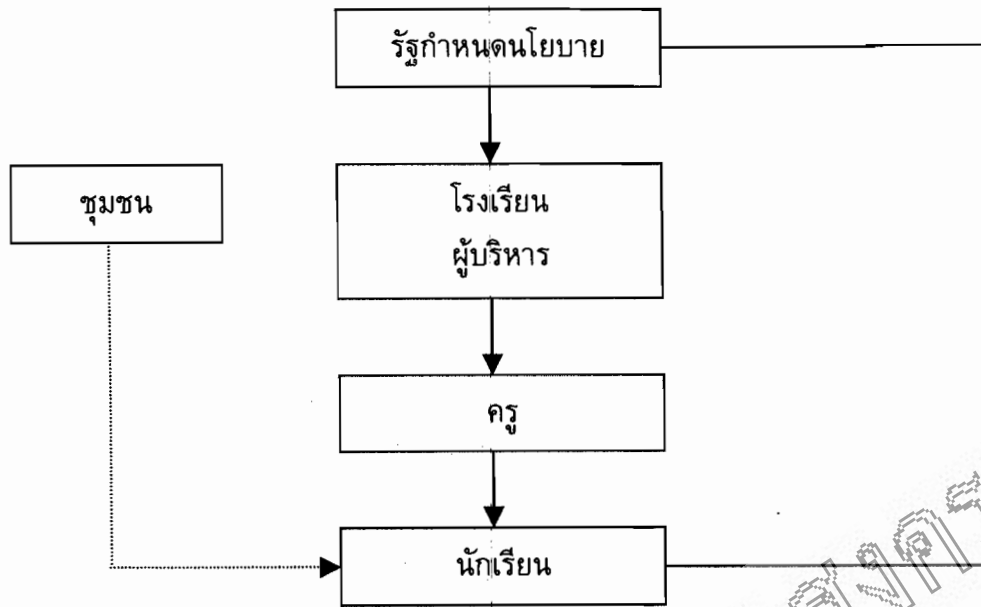
- ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน
- ขั้นที่ 2 การประเมินความต้องการในการพัฒนา
- ขั้นที่ 3 การสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน
- ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดความจริง
- ขั้นที่ 5 การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน
- ขั้นที่ 6 การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง

การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเป็นขั้นตอนนำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง หากสถานศึกษาได้คณะกรรมการโรงเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและตั้งใจจะช่วยงานการศึกษาเพื่อเยาวชนและประเทศชาติ การพัฒนาขั้นต่อไป คือ ขั้นที่ 2 - 6 ค้ำฟ้าได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เป็นเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่สนับสนุนการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่โรงเรียนในรูปของคณะกรรมการโรงเรียนและเชื่อมั่นว่าการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก เข้าใจสภาพปัญหาความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่น จะสามารถพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ต่อมา ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนโดยให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พุทธศักราช 2539 และให้ใช้ระเบียบใหม่ ตั้งแต่ 24 พฤษภาคม พุทธศักราช 2543 เป็นต้นไป

แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา ภาครัฐมีบทบาทและหน้าที่เบ็ดเสร็จทุกขั้นตอนของการบริหาร โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนตามนโยบายของส่วนกลาง ซึ่งสั่งการมาตามลำดับชั้นส่งผลให้การจัดการศึกษาทั่วประเทศมีเนื้อหาและหลักสูตรที่เหมือนกันโดยมิได้คำนึงถึงความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิศาสตร์หรือวัฒนธรรม ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะเช่นนี้มิได้สนองตอบต่อความต้องการของชุมชนและความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นซึ่งพิจารณาจากแผนภูมิประกอบต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภาคใต้, 2539)

แผนภูมิ 1 การจัดการศึกษาโดยรัฐกำหนดนโยบาย

จากแผนภูมิ 1 รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายด้านคุณลักษณะของโรงเรียน ครูและนักเรียน โดยที่ชุมชนมีบทบาทเพียงการส่งนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนแต่ไม่มีส่วนในการกำหนดคุณลักษณะของโรงเรียนและนักเรียน

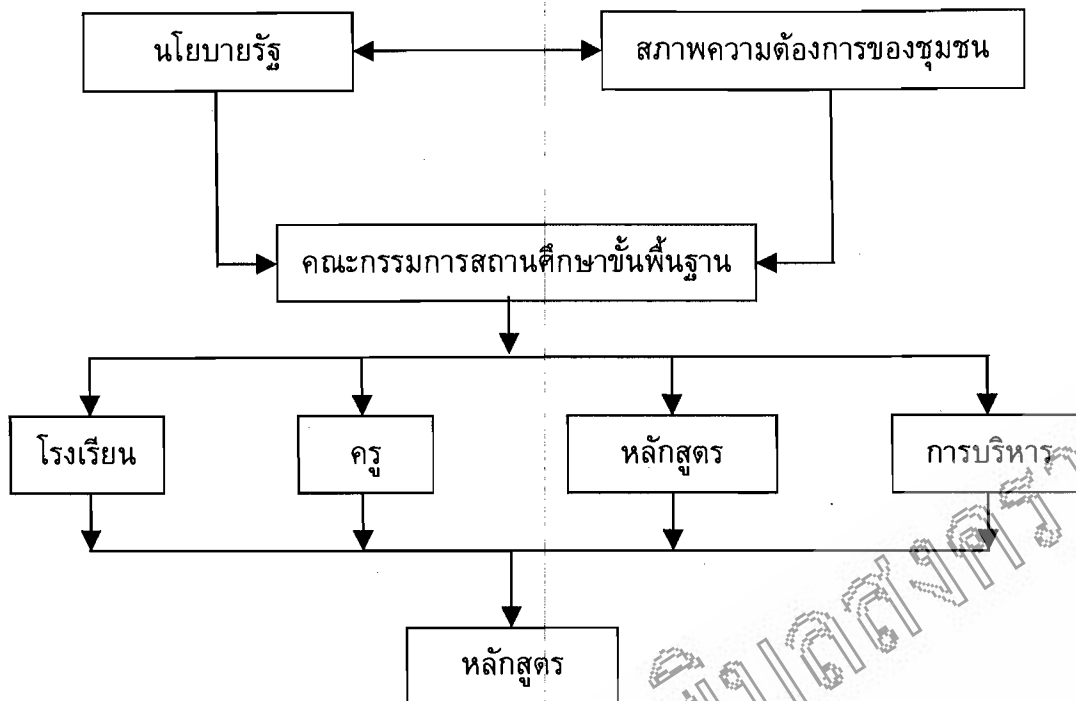
อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งท้าทายต่อการจัดการศึกษาอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ประการแรก สภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำต้องการแรงงานที่มีทักษะ ความชำนาญเฉพาะด้านมีมากขึ้น

ประการที่สอง สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้โลกแคบลง มีส่วนสนับสนุนให้ประชากรส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เกิดแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาสิ่งที่ใกล้ตัวโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชนของตนเอง

ประการที่สาม แนวโน้มความต้องการของภาครัฐที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น เป็นการเริ่มต้นของการกระจายอำนาจ

การจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ยังถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐที่ต้องจัดให้กับชุมชน แต่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในการกำหนดคุณลักษณะของโรงเรียนและนักเรียนตามสภาพและความต้องการของชุมชน ดังนั้น กระบวนการในการจัดการศึกษาของทุกขั้นตอนของชุมชน ชุมชนจะมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะออกมาในรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียน ดังภาพประกอบต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภาคใต้, 2539)

แผนภูมิ 2 การจัดการศึกษาระหว่างรัฐกับชุมชน

จากแผนภูมิ 2 รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา โดยผนวกกับสภาพและความต้องการของชุมชนผ่านมาทางคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียน ครู หลักสูตรและการบริหาร โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ สร้างคุณลักษณะของนักเรียนที่สนองต่อความต้องการของชุมชนและนโยบายของรัฐ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2543

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539”

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษา

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย

(1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใดที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะและมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถาบันนั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐเจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการทั้งในและนอกเขตสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสี่คน ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (1) (3) (4) (5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการ กำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(2) ให้ผู้สมัครรับการเลือกตั้งตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเอง ให้เหลือเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ตนเห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ไปประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใดให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกตนเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกตนเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

- (1) เป็นผู้สนใจพัฒนาการศึกษา
- (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี
- (3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ เป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้ง

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรกเมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออกกึ่งหนึ่งในกรณีที่เกินจำนวนที่ให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน เว้นกรรมการและเลขานุการให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระหนึ่งและวรรคสามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวัน นับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่

ข้อ 11 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- (5) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (2) และผู้บริหารสถานศึกษา

(9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (1)

(10) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองท้องถิ่น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (4)

(11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามมีมติให้ออก ยกเว้นตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวัน ให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้น ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลงและให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ท้องถิ่น

- (4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน
- (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

(8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ

(9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา ก่อนนำเสนอต่อสาธารณชน

(11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร

(12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง การดำเนินการประชุมคณะกรรมการให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรงให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกอย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ที่สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกอย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นเจ้าสังกัดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และ ข้อ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามระเบียบนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

กลุ่มนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ ดังนี้
เมธี ปิรันธนาพันธ์ (2536 : 5) ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นผู้นำ ภาวะผู้นำ ในเชิงจัดการ ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งอาจเป็นคนเดียวกันหรือมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ แต่ต้องไม่มากนักที่ใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่จะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจประสานงานกันเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ประสงค์

กิติ ดยัคคานนท์ (2536 : 3) ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลที่จะจูงใจผู้ร่วมงานให้ร่วมใจกับตน เพื่อดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

เนกลีและคณะ (Neagley and others, 1969) ให้ความหมายของผู้นำไว้ดังนี้

ผู้นำ คือ ศูนย์กลาง หมายถึง การที่ผู้นำเป็นศูนย์รวมของกลุ่ม สามารถดึงดูดความสนใจและหาความสนใจมาใช้ให้เป็นประโยชน์

ผู้นำ คือ จุดหมายปลายทางของกลุ่ม หมายถึง เป็นผู้นำกลุ่มในการตัดสินใจ

ผู้นำ คือ ผู้ที่เป็นที่นิยมของกลุ่ม หมายถึง เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มมีคุณสมบัติในการเป็นผู้นำของกลุ่มได้

ผู้นำ คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมผู้นำ หมายถึง เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในเรื่องต่างๆ เสมอ

ผู้นำ คือ ผู้ที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มเห็นว่า มีลักษณะหรือบทบาทที่จะเป็นผู้นำได้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

สรุปว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามได้ ซึ่งการแสดงออกถึงการใช้อิทธิพลของผู้นำเรียกว่า ภาวะผู้นำ

คุณลักษณะของผู้นำ

ได้มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่จะทำให้การปฏิบัติงานขององค์กรประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

กิติพันธ์ รุจิรกุล (2529 : 12) ได้เสนอคุณลักษณะผู้นำควรมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการดังนี้

1. การมีสุขภาพร่างกายดี พร้อมทั้งจะเผชิญงานที่ต้องรับผิดชอบ
2. อารมณ์ ผู้นำที่ดีต้องมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ บังคับอารมณ์ได้
3. สติปัญญาและคุณภาพทางสมอง ผู้นำที่ดีควรมีความสามารถในการที่จะศึกษาและเข้าใจประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาได้อย่างถูกต้อง
4. ภูมิหลังทางสังคมและประสบการณ์
5. บุคลิกภาพและความสนใจ
6. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน มีความปรารถนาที่จะทำดี รับผิดชอบ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
7. ลักษณะทางสังคม เป็นผู้ที่ปรารถนาที่จะร่วมมือกับผู้อื่น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 32) ได้ให้ความหมายคุณลักษณะของผู้นำ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ
2. ผู้นำต้องเป็นผู้มีความสำเร็จทางวิชาการในการแสวงหาความรู้
3. ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบ
4. ผู้นำต้องเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วม
5. ผู้นำต้องมีฐานะทางสังคม
6. ฐิสภาพการณ์ ฐิวัตถุประสงค์ขององค์กรที่จะต้องทำให้สำเร็จ

เมธี ปิลันธนานนท์ (2536 : 7) ได้เสนอคุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ควรประกอบด้วย

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีความกล้าในการตัดสินใจ ฉับไว
4. มีพลังทั้งพลังกาย พลังใจและพลังความคิด
5. มีคุณธรรมสูง

6. มีความสามารถจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา
7. มีวินัยในตนเอง

ชนิดา บุรณบุตร (2538 : 11) ให้ความหมายของลักษณะผู้นำในอุดมคติควรประกอบด้วย

1. เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. เป็นผู้ที่มีความสามารถสูง
3. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์
4. เป็นผู้กล้าตัดสินใจ
5. เป็นผู้รักษาสัจจะ
6. เป็นตัวอย่างที่ดี

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539 : 147) สรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำในทศวรรษหน้าว่า ผู้นำต้องเป็นคนที่มีความดี มีคุณประโยชน์ มีความเห็นแก่ส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ มีคุณลักษณะชีวิตที่ดี จริยธรรม มีความเข้มแข็ง มีอุดมการณ์และสามารถทำงานเป็นทีมได้

สรุป คุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ ควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของงาน มีความเข้าใจในตำแหน่งและสัมพันธ์ มีกิจกรรมกระตือรือร้น มีความสามารถในการตัดสินใจและตกลงใจ มีความรับผิดชอบ มีเหตุผลและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530 (2531) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความรู้ ความสามารถ หมายถึง การจดจำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

สมพงษ์ เกษมสิน (2521 : 32) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารหรือผู้นำในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. ด้านพื้นฐานและประสบการณ์ ทำให้ผู้บริหารหรือผู้นำสามารถคาดการณ์ ตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ วางแผน มีความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งฐานะผู้นำและผู้ตาม
2. ด้านสติปัญญาและคุณภาพสมอง อาจพิจารณา ดังนี้
  - 2.1 ความสามารถทางด้านภาษา
  - 2.2 ความสามารถทางด้านเหตุผล
  - 2.3 ความสามารถจดจำ
  - 2.4 ความสามารถในการรอบรู้ทั่วไป
  - 2.5 ความสามารถในการวินิจฉัย
  - 2.6 ความสามารถในการยืดหยุ่นได้

จำเนียร จวงตระกูล (2530 : 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ปฏิบัติงานดี หรือผู้ที่มีความสามารถในการทำงานสูง จะมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำงานให้สำเร็จ
2. มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
3. มีผลงานที่มีคุณภาพ ปฏิบัติงานสำเร็จด้วยความรวดเร็ว

4. มีความรู้ ความเข้าใจ รู้หน้าที่ รู้ขั้นตอนและขอบเขตของการปฏิบัติงาน
5. มีความสามารถในการเรียนรู้ มีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
6. มีความคิดริเริ่มดี กล้าแสดงความคิดเห็น ปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นเสมอ
7. มีดุลยพินิจและสามัญสำนึก มีไหวพริบ มีการคิดอย่างมีเหตุผล ตัดสินใจอย่างเป็นเหตุ

เป็นผล

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 33) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำว่าผู้นำที่มีความรู้ความสามารถประกอบด้วย

1. ความมีไหวพริบการตื่นตัวเสมอ ทันเหตุการณ์
2. ใช้เวลาและภาษาที่ถูกต้อง
3. เป็นผู้ริเริ่ม
4. เป็นผู้ตัดสินใจปัญหาที่ดี

สรุป คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ควรมีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นนักวิชาการ มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพและทักษะในการทำงาน มีความสามารถด้านสังคม มีความริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองการณ์ไกลในสถานการณ์ต่างๆ ประสานงานกับผู้อื่นได้ มีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่กรรมการโรงเรียน

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน

พนัส หันนาคิมทร์ (2524 : 21) ได้กล่าวถึงบทบาทของคณะกรรมการศึกษา คือ บทบาทในเรื่องการเสนอแนะนโยบายให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนทั่วไป

ประจักษ์ สุนราศรี (2524 : 43) ได้สรุปหน้าที่ของกรรมการศึกษาไว้ว่า หน้าที่ของกรรมการศึกษาดำเนินการรับปรึกษาหารือในการจัดและดำเนินการศึกษา ได้แก่ การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการทั่วไปของโรงเรียน เป็นที่ปรึกษาในด้านการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อเท็จจริงต่างๆ แก่ผู้บริหาร

ไพศาล อินทับทัน และสุรียัน นนทศักดิ์ (2527 : 10-12) ได้เสนอความเห็นต่อบทบาทของคณะกรรมการศึกษาและแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับกรรมการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน วางนโยบาย ตลอดจนช่วยประเมินผลและแก้ปัญหาต่างๆ ของโรงเรียนในขอบเขตอันสมควร
2. ช่วยประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารงานของโรงเรียน
3. ควรจัดให้มีโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการศึกษา เพื่อประชุมชี้แจงให้คณะกรรมการศึกษาเข้าใจขอบเขตของบทบาทหน้าที่และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. โรงเรียนควรสร้างความเชื่อถือ ศรัทธาและสร้างความสัมพันธ์ทางใจกับกรรมการศึกษาเสียก่อน โดยจะต้องเป็นผู้ให้ก่อน เช่น ให้เกียรติ ให้การยอมรับนับถือ ให้ความสำคัญจัดกิจกรรมนันทนาการ จัดของที่ระลึกให้บ้างในโอกาสที่เหมาะสม

5. ควรจัดครูที่มีบุคลิกลักษณะที่เหมาะสม รับผิดชอบโดยตรงในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน แต่ครูทุกคนก็ยังมีบทบาทสนับสนุน

6. ไปพบปะสังสรรค์กับกรรมการศึกษาเป็นการส่วนตัวบ้างเมื่อมีโอกาส

7. ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องตระหนักว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงควรยอมรับข้อติชมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

8. เพื่อเป็นการส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษา อาจจัดตั้งองค์กรในลักษณะอื่นๆ อีกก็ได้

9. บุคคลที่เป็นหัวใจสำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน เพราะมีตำแหน่งเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการศึกษาและสามารถโน้มน้าวจิตใจคณะกรรมการศึกษาให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของทุกคน

นอกจากนี้ ไพศาล อินทับทัน และสุริยัน นนทศักดิ์ ได้สรุปว่า โรงเรียนประถมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน การบริหารโรงเรียนจึงควรมีการคัดเลือกตัวแทนจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน วางนโยบาย ตลอดจนช่วยประเมินผล และแก้ปัญหาต่างๆ ของโรงเรียนในขอบเขตอันสมควร ผู้แทนจากชุมชนเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารงานของโรงเรียน แต่การบริหารงานส่วนใหญ่มีลักษณะการบริหารแบบรวมอำนาจ โดยอำนาจบริหารขึ้นตรงต่อครูใหญ่ การประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียนมีน้อย ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยและขาดการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดตั้งกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและจะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น แต่การดำเนินการพัฒนาโรงเรียนยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากสาเหตุคณะกรรมการศึกษายังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ ไม่ค่อยเข้าร่วมประชุม โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง คณะกรรมการศึกษามุ่งคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางแก้ไขปัญหาคือ การจัดให้มีการประชุมสัมมนา การสร้างความสัมพันธ์ทางใจกับกรรมการศึกษา ควรจัดครูที่มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมมารับผิดชอบงานด้านนี้ การพบปะสังสรรค์กับกรรมการศึกษาเป็นการส่วนตัว และที่สำคัญผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องตระหนักว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ยอมรับข้อติชมของชุมชนแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น โรงเรียนควรตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการดำเนินการแก้ปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาอย่างจริงจัง บุคลากรที่เป็นหัวใจสำคัญในเรื่องนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียน เพราะมีตำแหน่งเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการศึกษา ถ้าโรงเรียนใดมีผู้บริหารโรงเรียนที่มีลักษณะเป็นทั้งผู้บริหารและผู้นำด้วยแล้ว ก็ย่อมจะสามารถโน้มน้าวจิตใจของคณะกรรมการศึกษาและผู้ร่วมงานทุกคนให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของทุกคนและเป็นผู้ดำเนินการทำงาน ให้ผู้ร่วมงานทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังสติปัญญา ความสามารถและเต็มใจ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้สรุปหน้าที่คณะกรรมการศึกษาไว้พอสังเขป 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นคนกลางเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับบ้าน
2. ดูแลให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของชาวบ้าน เพื่อให้โรงเรียนเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

3. ช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคใต้ (2539 : 4-5) กล่าวว่า การดำเนินงานขององค์กรทุกองค์กรต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน การดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและควรตั้งอยู่บนความเชื่อหรือแนวคิดที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม” ในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน ตามความเชื่อหรือแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ควรมีขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

ร่วมคิด

ขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ

1. การกำหนดความคาดหวังเกี่ยวกับตัวนักเรียนและภารกิจ
2. การกำหนดเป้าหมายต่างๆ
3. การกำหนดจุดประสงค์ต่างๆ ในแต่ละเป้าหมาย
4. การกำหนดยุทธศาสตร์ของโครงการ และกิจกรรม พร้อมทั้งระบบตัวชี้วัดความสำคัญของยุทธศาสตร์นั้นๆ
5. การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินกิจกรรมและแผนการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

ร่วมทำ

เป็นขั้นตอนที่นำแผนปฏิบัติการที่ได้ร่วมคิดไปดำเนินการตามแผน

ร่วมติดตาม

ขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการ

1. การติดตามเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานประจำปี เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุง
2. การประเมินผลการดำเนินงานโดยภาพรวม
3. การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน

ทวี ทิมขำ (2539 : 18) กล่าวว่า ผู้นำในท้องถิ่นประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล ผู้นำทางศาสนาและกรรมการศึกษา ซึ่งมีบทบาทต่อโรงเรียน แยกออกได้ดังนี้

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในชุมชน เป็นที่ปรึกษาและช่วยแก้ปัญหา ช่วยประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน สนับสนุนช่วยเหลือในการพัฒนาโรงเรียน

2. กรรมการพัฒนาหมู่บ้านและกรรมการสภาตำบล จะช่วยจัดทำโครงการงบประมาณของสภาตำบลในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกับครูใหญ่ ซึ่งแจ่มเสนอความต้องการของโรงเรียนต่อสภาตำบล และสนับสนุนโครงการต่างๆ ของโรงเรียน

3. ผู้นำทางศาสนา ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนาต่างๆ ให้ความรู้ทางศาสนาแก่นักเรียนได้

4. กรรมการศึกษา ช่วยเหลือครูในการบริหารโรงเรียนประสานงานกับผู้ปกครองและช่วยเหลือในการสร้างและบำรุงรักษาอาคารสถานที่

สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคใต้ (2539 : 6-8) กล่าวถึงขอบข่ายงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน ตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าวควรดำเนินการตามขอบข่าย ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.1.1 ร่วมกันกำหนดวิชา จัดทำหลักสูตรทุกชั้นตอน

1.1.2 ร่วมกำหนดภาษาที่ 2 ที่ควรจะให้ให้นักเรียนได้เรียน

1.1.3 ร่วมกันกำหนดหลักสูตรการสอนที่เน้นกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มหรือ

ทำงานร่วมกันของนักเรียน

1.1.4 ร่วมกันกำหนดหลักสูตรวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของ

ท้องถิ่น

1.1.5 การวัดผลประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมา

1.2 การเรียนการสอน

1.2.1 ร่วมเป็นผู้สอน (วิทยากร) หรือผู้ช่วยสอน

1.2.2 ร่วมผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

1.2.3 ส่งเสริม สนับสนุน ด้านการจัดซื้อ จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

และการดำเนินงานต่างๆ ในด้านนี้

1.2.4 เสนอแนะวิทยากรและเทคนิคการสอนใหม่

1.3 การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

การกำหนดเกณฑ์ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ได้ผลคะแนนที่ต้องการในแต่ละ

กลุ่มวิชา

1.4 การตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

1.4.1 มีส่วนร่วมรับรู้ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อผลการตรวจสอบ

ใดๆ ที่มีในโรงเรียน

1.4.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ

โรงเรียน

1.4.3 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนและการใช้เทคนิคการสอน

1.5 การเสนอความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูล สารสนเทศในการบริหารด้านวิชาการแก่โรงเรียน

1.6 ประเด็นอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร

2. ด้านการจัดการบุคลากร

2.1 ร่วมพิจารณาจำนวนของครูต่อจำนวนของนักเรียน

2.2 ร่วมกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน

2.3 มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานการจัดการเรียนการสอนของครู

2.4 มีส่วนร่วมในการพิจารณาและกำหนดครูเข้าสอนในชั้นเรียน

2.5 อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร

3. ด้านอาคารสถานที่

3.1 สนับสนุนให้ชุมชนใช้สถานที่ของโรงเรียน เพื่อทำกิจกรรมของชุมชนโดยมีระยะเวลาการใช้ เช่น

3.1.1 ใช้สนามกีฬา

3.1.2 ใช้ห้องประชุม

3.1.3 ใช้ห้องสมุด

3.1.4 ใช้โรงฝึกงาน

3.2 ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการพัฒนาอาคารสถานที่ของโรงเรียนให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนและเป็นศูนย์บริการความรู้ของชุมชน

3.3 อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร

3.4 ร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่นน่าอยู่

4. ด้านบริการสำหรับเด็กและชุมชน

4.1 สนับสนุนให้มีบริการด้านสุขภาพ และอนามัยแก่เด็ก

4.2 สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนโดยการจัดบรรยาย อภิปราย นิทรรศการ ฯลฯ

4.3 สนับสนุนให้นักเรียนได้ฝึกงานหรือนักเรียนได้ดูงาน

4.4 สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมสหกรณ์ของนักเรียน

4.5 สนับสนุนให้มีการจำหน่ายผลผลิตของนักเรียนในชุมชน

4.6 สนับสนุนให้โรงเรียนมีศูนย์บริการด้านวิชาการและด้านบริการที่สามารถเชื่อมโยงแปลงข้อมูลข่าวสารกับแหล่งวิชาการในอื่นๆ

4.7 อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร

5. งบประมาณ

5.1 จัดหาทุนทรัพย์จากภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

5.2 จัดสรรค่าใช้จ่ายงบประมาณปกติ

5.3 จัดสรรค่าใช้จ่ายพิเศษที่ได้รับจากภายนอก

- 5.4 ตรวจสอบดูแลการใช้งบประมาณ
- 5.5 อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร
- 6. ด้านโครงการต่างๆ
  - 6.1 โครงการอาหารกลางวัน
  - 6.2 งานประจำปีของโรงเรียน
  - 6.3 กีฬาหรือกีฬาคณะของโรงเรียน
  - 6.4 ประเพณีงานบุญตามเทศกาล
  - 6.5 ห้องสมุด
  - 6.6 งานประชาสัมพันธ์
  - 6.7 อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร

สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภาคใต้ (2539 : 10) กล่าวไว้ การที่จะทำให้การจัดการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียนประสบความสำเร็จ คณะกรรมการโรงเรียนควรมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะโดยรวมดังนี้

1. เทคนิคการประชุมคณะกรรมการโรงเรียน
2. ทักษะด้านการพูดประสบความสำเร็จ
3. ทักษะด้านวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
4. ภาวะผู้นำ
5. การสร้างมนุษยสัมพันธ์
6. ทักษะในการวิเคราะห์งาน
7. ทักษะกระบวนการในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์
8. ทักษะในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
9. ทักษะด้านอื่นๆ ตามความต้องการของโรงเรียน
10. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้
11. สนับสนุนให้มีการนำข้อมูลมาประกอบเพื่อการตัดสินใจ
12. สนับสนุนข้อมูลด้านเทคนิควิธีการหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการศึกษาในพื้นที่อย่างเหมาะสม

วาด หนูมา (2540 : 77) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ประถมศึกษาไว้ว่า กรรมการศึกษาเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนการศึกษา เพราะวาทกรรมการศึกษาเป็นผู้ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เป็นตัวแทนของชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การร่วมวางแผน กำหนดนโยบายของโรงเรียน ร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในรูปแบบของการสนับสนุน ร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ช่วยประสานความสัมพันธ์ เสนอแนะ นำทรัพยากรท้องถิ่น ระดมช่วยพัฒนาโรงเรียน สนับสนุนให้โรงเรียนก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน โรงเรียนจึงควรเอาใจใส่ต่อการดำเนินงานด้านกรรมการศึกษา ให้กรรมการศึกษาได้รับการพัฒนา เช่น การประชุมสัมมนา พาไปทัศนศึกษา ทำให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลขึ้น

สรุป คุณลักษณะด้านการแสดงบทบาทหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเป็นผู้ที่สนใจการศึกษา มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีทักษะในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ไพศาล อินทับทัน (2527) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ประถมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปฏิบัติหน้าที่จริงอยู่ในเกณฑ์น้อย และบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังที่จะให้คณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในด้านการประสานงานกับสถาบันต่างๆ ในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการให้คำแนะนำแก่ผู้บริหารและด้านการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการทั่วไปของโรงเรียนตามลำดับ

ประกอบ คุณารักษ์ และคณะ (2532 : 3-11) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบความร่วมมือขององค์กรชุมชน (คณะกรรมการศึกษา) ต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. คณะกรรมการศึกษายังปฏิบัติงานตามหน้าที่และมีความพึงพอใจในผลงานของตัวเองอยู่ในระดับค่อนข้างมาก นับได้ว่าสอดคล้องกับการศึกษาของนักวิชาการทุกท่านที่ศึกษาก่อนหน้านี้ทุกประการ เรื่องที่นายินดีประการหนึ่ง ก็คือ กรรมการศึกษาตัวโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างดี เมื่อมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือประการใด มักจะให้ความช่วยเหลือกันเสมอมา เพียงแต่ระดับของการทุ่มเทให้แก่กันและกันยังอยู่ในระดับต่ำ เพราะกรรมการศึกษาเห็นว่าการดำเนินงานโรงเรียนนั้น เป็นเรื่องของครูโดยเฉพาะ

2. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษาขึ้นอยู่กับการประชุมปรึกษาและการทำงานร่วมกับการคลุกคลีกันและการเกื้อกูลกันระหว่างกรรมการศึกษากับทางโรงเรียนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเข้าใจในหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการศึกษาเอง ยิ่งกว่านั้นยังพบอีกว่า การปรึกษาหารือและร่วมกันปฏิบัติงาน การคลุกคลีกันและการเกื้อกูลกันก็ขึ้นอยู่กับเวลาที่กรรมการศึกษามีความเข้าใจในหน้าที่ และการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย และแต่ละเรื่องก็กล่าวมาความสัมพันธ์กันมากในเกือบทุกๆ เรื่อง

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2533 : 65) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การแสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการของกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการจัดหารายได้เพื่อบำรุงการศึกษาและขอแรงงานจากชุมชน เพื่อพัฒนาอาคารสถานที่ การปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

สุนทร ขอบทำดี (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครอง ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในที่ชุมชนและขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน โดยร่วมกิจกรรมของโรงเรียนด้านการให้บริการแก่ชุมชน มีส่วนร่วมเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นให้บริการความรู้แก่ประชาชนที่โรงเรียน และแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชนนำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ไว้บริการชุมชน ในด้านการร่วมกิจกรรมกับชุมชน มีบทบาทขอความร่วมมือให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น ให้ครูนักเรียนร่วมพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชน ในด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีบทบาทขอความร่วมมือประชาชนร่วมกิจกรรมวันสำคัญที่โรงเรียน ช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วยแรงงาน ช่างก่อสร้างและวิทยากรซึ่งยังมีน้อยและแสวงหาความช่วยเหลือนักเรียนจากชุมชนโดยจัด อาหารกลางวัน ทู่นักเรียนและด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น มีบทบาทแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาชน นำมาสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียนในการแข่งขันกีฬา งานวันเด็ก เขาค่ายพักแรม จากกลุ่มบุคคลศิษย์เก่า จัดตั้งกองทุน มูลนิธิเพื่อพัฒนาโรงเรียนและให้ข้อมูลและการให้บริการของโรงเรียนแก่หน่วยงานอื่นคือ วัด สถานื่อนามัยและสมาคมบาล

จุฬาร ดิสุคนธ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่ากรรมการศึกษาส่วนใหญ่ได้ทำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้กับโรงเรียน การปรับปรุงซ่อมแซมห้องเรียน สำหรับการแสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน ตลอดจนประสานงานกับชุมชน หน่วยงาน และส่วนราชการนั้น พบว่า จะเป็นการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การแจ้งความประพฤติของนักเรียนแก่โรงเรียน

นริวรรณ พรหมขุม และคณะ (2537 : 72) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนจังหวัดขอนแก่น พบว่ากรรมการศึกษาไม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งเพศ อายุและฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับงานและบทบาทของตนเอง ไม่มีเวลาพอและถูกขอบริจาคทรัพย์สินของ ส่วนปัญหาของกรรมการศึกษาเกือบครึ่งหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและขาดความร่วมมือจากประชาชนไปติดต่อ

ตัน ใจดี (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2539 ศึกษากรณีจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน

ปฐม พญาไพบูลย์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่ากรรมการโรงเรียนทั้งสามส่วน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พุทธศักราช 2539 และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร ปัญหาที่พบคือ กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พุทธศักราช 2539 โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี กรรมการโรงเรียนขาดการกระตุ้นและโรงเรียนยังไม่มีสรุปรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนอย่างเป็นทางการและเป็นระบบ

วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จะเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และงานประเพณีต่างๆของชุมชนสูง เปิดโอกาสให้บุคคลที่เหมาะสมมาเป็นคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน กรรมการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการศึกษาได้ดี และสามารถเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนได้และกรรมการศึกษาสามารถให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี มีการประชุมกรรมการศึกษาและผู้ปกครอง ปีละ 2-3 ครั้ง

วาด หนูมา (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพการศึกษา ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีโรงเรียนดีเด่นรางวัลพระราชทานในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่ากรรมการศึกษาประจำโรงเรียนมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ มีการประชุมกรรมการศึกษาปีละ 4 - 5 ครั้ง โรงเรียนเน้นและร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน กรรมการศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะเสียสละและอุทิศเวลาให้กับโรงเรียน มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน

สนอง เครือมาก (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับโรงเรียนทุกรายการ มีผลการปฏิบัติงานน่าพอใจ

2. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนในทุกๆ ด้าน คือด้านการสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน ด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบฯ และด้านการประกันคุณภาพโรงเรียน ในภาพรวมและทุกรายการมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย

3. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน ส่วนมากมี ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งมีการกิจส่วนตัวมาก ไม่ค่อยมีเวลาให้กับโรงเรียน

4. ความพึงพอใจของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ในภาพรวมและทุกรายการอยู่ในระดับมาก

ประสาน รักพวง และคณะ (2542 : 67) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานด้านบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับรายการที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน รองลงมาคือ มีส่วนร่วมรับทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ส่วนรายการที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจัดทำแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนด้านบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในโรงเรียนมีการปฏิบัติสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียนและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีการปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน

สรุป คุณลักษณะของกรรมการที่สำคัญ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกิจการทั่วไปของโรงเรียน ให้คำแนะนำผู้บริหารโรงเรียน ประสานงานหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เสียสละเวลา มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ให้คำแนะนำในการจัดทรวสตูอุปกรณ์และสนับสนุนการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สมิท (Smith, 1971) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทตัวแทนประชาชนในการวางแผนและพัฒนาการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา

2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนรับรู้

3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ฮาคาเนน (Hakanen, 1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองและกลุ่มวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในมลรัฐเซาท์ดาโคตา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในมลรัฐเซาท์ดาโคตา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียนและการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น

2. การขาดข้อมูลข่าวสารและการติดต่อภายในชุมชนทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กันภายในชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ติดต่อไม่เพียงพอ มีข้อเสนอแนะให้แจ้งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลาและความจำเป็นด้านอื่นๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

พอลโลซซี (Pallozzi, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของโรงเรียนท้องถิ่น ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสอบถามคณะกรรมการศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาควรขยายออกไปเป็นรูปแบบของชุมชนเมืองด้วยการจัดการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรเสนอนโยบายที่ตรงกับความสามารถของตน และสิ่งที่โรงเรียนควรคำนึงถึงคือ ความรับผิดชอบกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นจะอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ การปฏิบัติจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สรุป คุณลักษณะของกรรมการสถานศึกษาที่สำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา การรับรู้และติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนและมีเวลาพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

กรอบความคิดในการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการและผู้นำชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดการวิจัยดังนี้

